

Ольга Петрівна ГЕТМАНЕЦЬ,

*кандидат економічних наук, доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності
факультету № 6 Харківського національного
університету внутрішніх справ*

БЮДЖЕТНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ЯК ЗАГРОЗА ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ Й УМОВИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

В умовах реформування фінансової системи країни та проведення адміністративної реформи в Україні суттєво підвищується рівень вимог к процедурі розгляду бюджетних порушень і злочинів та забезпеченню законності бюджетного процесу. Принцип відповідальності учасників бюджетного процесу, який встановлюється нормами Бюджетного кодексу України, може працювати в межах надання контролюючим суб'єктам відповідних прав і обов'язків, і організації таких умов контрольної діяльності в яких кожен учасник бюджетного процесу дотримується вимог законодавства на кожній стадії бюджетного процесу. Проте, кількість бюджетних правопорушень та злочинів збільшується, що має негативний вплив на надходження коштів до бюджетів, що складають бюджетну систему країни.

За результатами проведених прокуратурою Харківської області перевірок додержання законодавства у бюджетній сфері на протязі 2018 року встановлювалися непоодинокі факти порушень при укладенні та виконанні договорів про здійснення державних закупівель, незаконного використання бюджетних коштів. Всього прокуратурою Харківської області протягом 2018 року проведено 358 перевірок у порядку нагляду за додержанням і застосуванням бюджетного законодавства, за результатами яких розпочато 48 кримінальних проваджень, за внесеними 268 поданнями до дисциплінарної відповідальності притягнуто 192 посадові особи органів державної влади та місцевого самоврядування, у тому числі органів контролю – 32 особи, до бюджету відшкодовано понад 2 млн грн [1, с. 30]. Для подолання фінансово-бюджетних порушень потрібно негайне удосконалення законодавства стосовно підвищення рівня фінансово-бюджетної дисципліни, посилення боротьби з корупцією та контролю за використанням фінансових ресурсів.

Суттєвим кроком в розробці концепції відповідальності за бюджетні правопорушення було прийняття нової редакції Бюджетного кодексу України (далі – БКУ), який визначає поняття бюджетного

правопорушення і юридичні заходи відповідальності за них. Однак сучасна практика бюджетної діяльності свідчить про іноді декларативний характер цих норм і фактично про безвідповідальність за порушення строків або процедури бюджетного процесу [2].

Нецільове використання бюджетних коштів є тим правопорушенням, за яке передбачено притягнення відповідних посадових осіб до кримінальної відповідальності. Відповідно до ст. 210 Кримінального кодексу України, покарання за нецільове використання бюджетних коштів службовою особою, а так само здійснення видатків з бюджету, чи надання кредитів визначається за витрачання бюджетних коштів «...без встановлення бюджетних призначень або з їх перевищенням всупереч БКУ або закону Державний бюджет України на відповідний рік...» [3]. Наведене визначення відрізняється від диспозиції статті 119 Бюджетного кодексу України, що визначає нецільове використання бюджетних коштів на підставі рішення про місцевий бюджет, або паспорту бюджетної програми, або розпису бюджету, або кошторису, або плану використання бюджетних коштів. Отже, у чинному законодавстві складається колізія, що потребує вирішення.

Теж саме стосується і ст. 121 БКУ, яка визначає, що особи, винні у порушенні бюджетного законодавства, несуть цивільну, дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність. Інших норм, які регламентували б порядок застосування зазначених видів відповідальності, у БКУ немає. Тому для застосування цієї норми слід користуватися іншими законами. Таким чином, визначено, що в разі виявлення бюджетного порушення можна застосовувати будь-яку міру відповідальності залежно від вимог різних галузей права, зокрема, цивільного, кримінального, адміністративного, фінансового. Тобто немає чіткості у визначенні покарання за конкретний вид бюджетного правопорушення.

Неврегульованість законодавства на практиці може призвести до уникнення від відповідальності, або до застосування подвійного покарання, або до покарання разом з винними і невинними осіб.

Фахівці відмічають, що з прийняттям БКУ було скасовано нормативне положення, яке забезпечувало повернення бюджетних коштів у разі їх нецільового використання, а нове не було прийнято [4]. Все це створює умови, за яких таке порушення бюджетного законодавства, як нецільове використання бюджетних коштів, спостерігається майже у кожного розпорядника бюджетних коштів і набуває загрозливих масштабів для фінансової стабільності держави.

Слід відзначити, що таке правопорушення бюджетного законодавства, як використання коштів місцевих бюджетів на витрати,

фінансування яких має бути здійснено за рахунок коштів інших бюджетів також не має прописаної диспозиції у чинному законодавстві. Глава 14 БКУ встановлює розмежування видатків між бюджетами, проте процедура розмежування залишається не врегульованою, що й призводить не до нецільового, а до незаконного використання коштів місцевих бюджетів. Наприклад, розгляд в Харківському обласному суді справи Дергачівської міської ради проти Дергачівської районної адміністрації за розподіл коштів. Бюджетні кошти на цілі, які визначені рішенням бюджету м. Дергачі передаються з районного бюджету не в повному обсязі, тому що об'єкт фінансування визначено, але обсяг коштів на його фінансування спільною угодою не встановлено [5]. Складається ситуація, коли бюджетні кошти використовуються на визначені цілі, але не в повному обсязі, тому що у визначеного джерела фінансування бюджетної програми не встановлено. Це призводить до незаконного витрачання коштів. В даному випадку наявне бюджетне правопорушення у вигляді недотримання порядку складання та виконання міжбюджетних угод, процедура яких не передбачена БКУ, але на практиці є підставою для призупинення бюджетних асигнувань.

Висновок. Правопорушення, які існують в бюджетному процесі враховані в чинному бюджетному законодавстві не в повному обсязі і потребують визначення, класифікації та законом прописаної процедури. Враховуючи важливість створення умов фінансової безпеки діяльності суб'єктів господарювання потребує удосконалення правовий механізм юридичної відповідальності за вчинені порушення бюджетного законодавства.

Список бібліографічних посилань

1. Інформація про стан законності у Харківській області за 2018 рік (відповідно до статті 51-1 Закону України «Про прокуратуру») // Прокуратура Харківської області : офіц. сайт. 02.03.2019. URL: <http://khar.gp.gov.ua/> (дата звернення: 05.11.2019).
2. Бюджетний кодекс України. Харків : Одиссей, 2012. 136 с.
3. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 05.11.2019).
4. Іванова І. М. Система відповідальності учасників бюджетного процесу в Україні потребує змін. *Фінансовій контроль*. 2008. № 1. С. 17–23.
5. Гетманець О. П. Фінансові санкції як засіб поповнення Державного бюджету України. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2001. Вип. 12, ч. 2. С. 217–219.

Одержано 08.11.2019